

Landskap: Västmanland Upptecknat av: Götefr. Andersson
 Härad: Fellingsbo Adress: _____
 Socken: Envalla Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1919-20 Född år _____ i _____

Uppteckningen rör _____

<u>Tyrkesågen</u>	1.
<u>Christian Tyransen nunnade sin flicka i källare</u>	1.
<u>Spöjungefru</u>	2.
<u>Grufvandet</u>	3.
<u>Äjuresse talade julevatten</u>	4.
<u>Julevot till tomten</u>	4.
<u>Midssommar (daga till sig grannens skörd)</u>	4.
<u>Gå vakt midssommarvatten, mat hävar</u>	5.
<u>Se i framtiden, sova på reis sorters blommar</u>	5.
<u>Trollgumman nejälade grannens kor genom att
slå kavi eller sefl i vägen</u>	5.

Urok gummia bolus sjekta
Häl i vaggan hos den rege förde
Bossa bli skänd o odelig

6.
y
y
y

Gamla seder och bruk på 1800-talet, från
Norra Klyvna, Ervalla, Fellingsbro socken

1919-20

Uppsättsen ^{giffen} att under jullovet skriva om gamla
seder och bruk var ej någon lätt sak för mig,
emedan det på min hemort, Ervalla socken, ej
finns så många gamla, som hade reda på något.
Det var blott en gumma, Johanna Anderson, som
hade några historier att berätta, och det är dessa
jag nu skall skriva ned.

Det berättas, att när Ervallaborna skulle bygga
kyrkan, som nu finns, bestämdes det, att hon skulle
stå vid Bredal, som ligger mitt i socknen. Men
vad som byggdes om dagen, nedrevs av jättar och
 troll om nätterna, så folket blev hungrigt att välja
ny byggnadsplats. Ett par tvillingsovar förspändes

(Lid)

2. 2.

en stensläpa och på den plats, dit oxarna drogo stenen, skulle kyrkan stå i fred för hollen. Oxarna drogo stenen, tills de kommo till en källa, där de stånade och drucko vatten, och det blev på denna plats, som kyrkan byggdes. Det berättas, att Ervalle gård i forna tider ägt av Kristian Tyrann. En stor kulle, som ligger i härdgården, har då varit en källare, och det sägs om Kristian, att han i denna instängt en flicha, och att hon där fått wälta ihjäl. En del historier finnas i Ervalle om en sjö, som heter Besslingen. Sjön ligger på gränsen mellan Näsby och Ervalle, och omgives på alla sidor av skog och bergäsar. I denna sjö, sägs det, att det finns en sjöjungfru, som ibland visar sig och skrämmar bort folk som gå dit för att fiska. En gubbe i närheten av mitt hem var en morgon dit och skulle

fiska, men han hade ej suttit lång stund, förän det alldeles bredvid honom kom upp en stor drake med flera huvuden. Gubben blev så rädd, att han ijrang hem, och i förskräckelsen glände han kvar så mycket han haft med sig.

Jul har för i min hemtrakt firats med många konstiga ceremonier. Bland annat skulle det bryggas mycket brännvin och öl. Bröd bakades i stora mängder, och en del av detta nedlades i säderbingar och gämdes till våren. Då skulle oxarna och alla dragare ha av brödet, ty i detta fanns en underlig kraft. Oxen begagnade en del att strö brödmulor i jorden, ty därav skulle det växa bättre. Vid julen skulle man ha långhalm på golven. När man åt om julkvällen, skulle maten stå kvar

44.

på bordet, för på natten kom de döda upp
ur sina gravar, och då behövde de hämat. Ett
medel vatt skrämma bort de döda, om man var
rädd för dem, var att skjuta skarpa skott och
skrämma dem. Julnatten kunde alla djur tala
med varandra. En gubbe, som var och lyssnade
på sina djur, hörde, hur en ko sade till tjuren:
"Vi få äta bara råghalm." då svarade tjuren: "Ja, det
är tur, att den är så dåligt hälsad." Men gubben
fick för att gå och lysa, by stae efter blev
han svårt sjuk. Till jul skulle de, som hade
tomtar, ställa ut gröt och lägga ut lappar
till kläder åt dem.

Midsummar var ett tillfälle, då kvinnorna
skulle ut och draga daggen ur sina grannars
ågor. Detta tillgick så, att en naken kvinna
skulle klockan tolv på natten med ett lake

över sig springa över sina grannars ägar och sedan springa hem och vrida ur daggen, som fassnet i lakanet, och giva åt sine kreatur. Men de, från vilka hon hade dragit bort daggen, fingo missvärt på sina åkrar, då trollgumman fick se mycket bättre. Klaka och förståndiga bönder gingo om mid Sommarnatten vakt för häarna, ty kunde de springa fatt och trampa på lakanet, så gjorde häarnas kalleri ingen nytta. De, som ville ha reda på något om sina framtid, skulle mid Sommarnatten sova på nio slags blammar, och det man drömde slog säkert in. Trollgumman kunde få sina grannar mjölka korna genom att sätta en kniv eller en syl i väggen. En granngumma till oss var en gång med och såg, hur en gumma mjölkade på en syl. Hon höll på att mjölka så länge, att det kom blod med

6. bland mjölken, och gumman sade, att om hon ville hålla på en stund till, kunde hon dö. Därför, när folk köpte en ny ko, skulle hon behandlas på många sätt och vis, däribland skulle hon även gå över stäl.

Om någon blev sjuk för, så hade han råkat ut för någon slags förhållning. Och då var det bara att hålla bort det igen. Detta tillgick något i den här stilen. En påse skulle fyllas med diverse sopor och skräp, hår och naglar av den sjuke och trädas ur hans underkläder. Sedan skulle någon hollkunnig i salvedsingen gå till det ställe, där den sjuke bodde sig ha fått sjukdomen, och kasta påsen över vänstra axeln och läsa en ramsa. Nu en gumma, som för varit mycket onlitad att kasta ut, ville jag ha reda på, vad de läste, men hon bänder ej omtala

något.

Skäl skulle läggas i vagnarna hos nyfödda barn, till dess de blevo döpte, och gifva några av deras kläder hänga ute efter salnedgången, och ej heller fick deras badvatten slås ut sedan salen gått ned.

Jägare fingo ej skjuta kattor med sina bössor, ty därav blevo dessa skända och odugliga

Gottfrid Andersson
Folkhögskolan
Tellingebro